

-Araştırma Makalesi-

**İnsan ve Doğa İlişkisini Yeniden Düşünmek:
Mononoke-hime Anime Filminin Ekoeleştirel Analizi**

Fatma Gamze Erkan*

Özet

Hayao Miyazaki'nin yönettiği Mononoke-hime (Prenses Mononoke, 1997), Japonya'ya özgü bir animasyon türü olan anime sinemasının önemli örneklerinden biridir. Bu anime filmi, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi derinlemesine ele alan anlatısıyla ekoeleştirel bir inceleme için oldukça elverişlidir. Japonya'nın Muromachi döneminde geçen bu anime, insan-doğa çatışmasını, endüstrileşmenin doğa üzerindeki etkilerini ve çevresel bozulmayı konu alır. Zengin anlatı yapısı ve çok boyutlu karakterleri aracılığıyla, insanların doğa üzerindeki sömürücü etkisini eleştirirken bir arada yaşama ve ekolojik denge arayışının önemine dikkat çeker. Anime, bu yönüyle ekolojik sorunların yalnızca edebiyatta değil, aynı zamanda görsel kültür yoluyla da nasıl temsil edilebileceğini göstermekte ve çevresel farkındalık yaratma potansiyeli sunmaktadır.

Bu çalışma, öncelikle ekoeleştiri kuramının temel kavramlarına değinerek insan merkezcilik ve doğa merkezcilik arasındaki ayrımı ele almaktadır. Ardından, doğa merkezci bir yaklaşım olan derin ekoloji bağlamında Mononoke-hime anime filminin anlatısı incelenerek, doğa ile insan arasındaki ilişkinin temsilleri ve bu temsillerin ekolojik yansımaları tartışılmaktadır. Anime, ekolojik denge ve doğanın içsel değerine saygı duyulması gerektiğini vurgularken, insan ve doğa arasındaki ilişkinin yalnızca çatışma değil, uzlaşma temelli de olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda Mononoke-hime, yalnızca çevresel sorunları anlatan bir metin olarak değil, aynı zamanda izleyicisini doğa ile olan ilişkisini sorgulamaya yönlendiren bir ekolojik bilinç aracı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekoeleştiri, İnsan merkezcilik, Doğa merkezcilik, Mononoke-hime, Derin ekoloji

* Dr. Öğr. Üyesi., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye.

E-mail: gmzrkn@artvin.edu.tr

ORCID :0000-0001-7434-6950

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1668749

Erkan, F. G. (2025). İnsan ve doğa ilişkisini yeniden düşünmek: Mononoke-hime anime filminin ekoeleştirel analizi. *Sinefilozofi Dergisi*, (20), 230–246. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.1668749>

Geliş Tarihi: 01.04.2025

Kabul Tarihi: 23.06.2025

-Research Article-

Rethinking the Relationship Between Human and Nature: An Ecocritical Analysis of the Anime Film *Mononoke-hime*

Fatma Gamze Erkan*

Abstract

Mononoke-hime (Princess Mononoke, 1997), directed by Hayao Miyazaki, is one of the significant examples of anime cinema, a distinctive form of animation originating from Japan. This anime film is highly suitable for an ecocritical analysis due to its profound exploration of the relationship between humans and nature. Set during Japan's Muromachi period, this anime addresses themes such as human–nature conflict, the impacts of industrialisation on the natural world, and environmental degradation. Through its rich narrative structure and multidimensional characters, the anime critiques humanity's exploitative attitude toward nature while highlighting the importance of coexistence and ecological balance. In doing so, it demonstrates how ecological issues can be represented not only in literature but also through visual culture, offering strong potential for fostering environmental awareness.

This study first explains the fundamental concepts of ecocritical theory, focusing on the distinction between anthropocentrism and ecocentrism. It then examines the narrative of Mononoke-hime within the framework of deep ecology—an ecocentric approach—to analyse the representations of the human–nature relationship and their ecological implications. Emphasising ecological balance and the intrinsic value of nature, the anime shows that the relationship between humans and the natural world is not solely defined by conflict but can also be shaped through reconciliation. In this respect, Mononoke-hime is evaluated not merely as a text depicting environmental issues but as a tool of ecological consciousness that encourages viewers to reconsider their relationship with nature.

Keywords: Ecocriticism, Anthropocentrism, Ecocentrism, Mononoke-hime, Deep Ecology

* Asst. Prof., Artvin Çoruh University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Western Languages and Literatures, Türkiye.

E-mail: gmzrkn@artvin.edu.tr

ORCID :0000-0001-7434-6950

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1668749

Erkan, F. G. (2025). İnsan ve doğa ilişkisini yeniden düşünmek: Mononoke-hime anime filminin ekoeleştirel analizi. *Sinefilozofi Dergisi*, (20), 230–246. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.1668749>

Received: 01.04.2025

Accepted: 23.06.2025

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Extended Abstract

Directed by Hayao Miyazaki, Mononoke-hime (Princess Mononoke, 1997) is a significant example of anime cinema, a distinctive form of animation originating from Japan. This anime film, with its narrative that deeply explores the relationship between humans and nature, is highly suitable for an ecocritical analysis. Set during Japan's Muromachi period, this anime presents a narrative where ecological conflicts, industrialisation, and environmental degradation take centre stage. Through a combination of richly developed characters and a multidimensional plot, the anime critiques human exploitation of nature while emphasising the significance of coexistence and the search for ecological balance.

This study adopts an ecocritical approach to examine Mononoke-hime, focusing on the representation of the human-nature relationship and the philosophical frameworks of anthropocentrism, ecocentrism, and deep ecology. The anime's narrative is framed around the environmental and ethical dilemmas associated with human progress and industrialisation, exemplified through the struggles between humans and the forces of nature. The primary characters—such as Ashitaka, Lady Eboshi, and the spirits of the forest—represent contrasting worldviews that reveal the tension between human ambitions and the sanctity of nature.

In the context of anthropocentrism, Mononoke-hime critiques the tendency to place human needs and desires over moral and ethical consideration. Lady Eboshi, the leader of Iron Town, embodies the human drive for industrial progress and dominance over nature. While she is portrayed as a visionary and a protector of marginalized groups, her exploitation of the forest and its spirits showcase the damaging consequences of unchecked industrialisation. In contrast, the forest spirits, including the boar god Okkoto and the wolf goddess Moro, emphasise the sacredness of nature, advocating for its preservation at all costs. However, their methods of protecting the forest—rooted in violence and vengeance—reflect the dangers of radical environmentalism, which can lead to destructive outcomes even when motivated by noble intentions.

The anime's rejection of binary moral structures is one of its most significant contributions to ecocritical thought. Mononoke-hime does not present a simple dichotomy of good versus evil; rather, it explores the moral ambiguity inherent in ecological and environmental struggles. Both human and natural entities are portrayed as complex, capable of both creation and destruction. The characters' decisions are driven by a mix of self-interest, cultural values, and environmental needs, further emphasising the work's critique of simplistic environmental solutions. This thematic complexity invites the audience to reconsider the conventional boundaries between nature and civilization, highlighting that the path to ecological balance is not a straightforward or binary one.

The key character in the anime is Ashitaka, the last Emishi prince who seeks to mediate between the warring factions of human industry and nature. Ashitaka's role as a mediator reflects the ideals of deep ecology, a philosophy that argues for the intrinsic value of all living beings, regardless of their utility to human society. Through his journey, Ashitaka learns to understand and respect both sides of the conflict. He recognizes the importance of human progress, embodied in Lady Eboshi's work to protect the oppressed, while also acknowledging the deep spiritual and ecological value of the forest and its inhabitants. His attempts to prevent further destruction highlight the possibility of coexistence, suggesting that a sustainable balance between human and ecological systems is achievable through mutual respect and understanding.

Furthermore, the anime emphasises the potential for ecological renewal and healing. The final scenes, following the death of the Forest Spirit, show the regeneration of the forest, symbolizing the resilience and regenerative capacity of nature. This renewal is framed as a consequence of humans learning to respect nature, acknowledging that healing and recovery are possible even after significant

destruction, provided that humans adopt a more harmonious relationship with nature. The conclusion of Mononoke-hime suggests that ecological restoration is not only a possibility but a responsibility that humans must undertake, particularly in the face of environmental crises.

In addition to its ecological themes, Mononoke-hime also addresses the moral and ethical challenges of environmentalism in contemporary society. By presenting a world where human actions have direct and profound consequences on the environment, the anime serves as a powerful critique of the environmental exploitation and industrialisation that are prevalent in modern capitalist societies. It urges viewers to rethink the Anthropocene's legacy and to recognize that the solution to environmental degradation does not lie in the complete rejection of human progress but in a balanced and respectful coexistence with nature.

In conclusion, Mononoke-hime offers a thought-provoking examination of the human-nature relationship, highlighting the complexities and contradictions inherent in ecological conflicts. Through its nuanced portrayal of both human and natural worlds, the anime challenges traditional environmental narratives, urging the audience to reconsider how humans can live in harmony with nature. By advocating for a balanced approach to ecological sustainability and highlighting the importance of respect and understanding between different perspectives, Mononoke-hime contributes to ongoing discussions about ecological ethics and the future of environmentalism.

Giriş

Tarihin başından beri insan, varlığını sürdürmek için doğayı kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmiş ve her zaman yıkıma uğratmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'nden itibaren artan kaynak talebini karşılamak için doğal yaşam alanlarına benzeri görülmemiş oranlarda zarar veren insan, gezegenin ekosistemleri üzerinde silinmez izler bırakmıştır. Fosil yakıtların kullanımı, ormansızlaşma ve plastik kirliliği gibi insan faaliyetleri, yalnızca toprakları değil, atmosferi ve okyanusları da tahrip etmiştir. Bu süreç, mercan resiflerinin yok olması, atmosferin kimyasal yapısının değişmesi ve ekosistemlerin hızla bozulması gibi küresel sonuçlara yol açmıştır. Bu kontrolsüz genişleme, sanayileşme, teknolojik sömürü ve uzun vadeli sürdürülebilirlikten ziyade kısa vadeli rahatlığa öncelik veren küresel tüketim kalıpları tarafından daha da kötüleştirilmiştir. Modern yaşamın sağladığı konfor, doğanın büyük bedeller ödemesi pahasına gerçekleşirken, Amazon yağmur ormanlarının yasadışı madencilik ve hızla süren ormansızlaşma nedeniyle yok olması, insan etkisinin çarpıcı bir örneğidir. Tüm bu değişimler, insan faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkilerini anlamak ve bu etkilerin edebi ve kültürel metinlerdeki yansımalarını sorgulamak amacıyla ortaya çıkan bir disiplin olarak ekoeleştirin doğuşunu tetiklemiştir.

Ekoeleştiri, edebiyat ile doğa arasındaki ilişkiyi inceleyen ve çevresel kaygıların metinlerde nasıl temsil edildiğini ele alan teorik bir yaklaşımdır. 1990'larda, genişleyen çevre bilimleri hareketinin bir parçası olarak şekillenen bu disiplin, edebi metinlerde çevresel bozulma, sürdürülebilirlik ve insan dışı yaşamın etik muamelesi gibi temaları irdeleyerek çevresel sorunların edebiyat aracılığıyla nasıl ifade ortamı bulduğunu ve bu temsillerin toplumsal etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ekoeleştirin temel özelliklerinden biri, insan merkezciğe karşı çıkarak doğanın insanlığa sunduğu faydanın ötesinde, kendi içsel değerini kabul eden doğa merkezci bir bakış açısını savunmasıdır.

Ekoeleştirin tanımı konusunda eleştirmenler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Cheryll Glotfelty, "ekoeleştiri" teriminin kısa olması ve türevlerinin kolayca oluşturulabilmesi (örneğin, "ekoeleştirel" ve "eko-eleştirmen" gibi) nedeniyle tercih edildiğini belirtir. Ayrıca "eko-" ön ekinin, ekoloji ile benzer şekilde, insan kültürü ile fiziksel dünya arasındaki ilişkileri incelediğini ifade eder. Buna karşın, "çevre-"(enviro-) ön ekinin insanı merkeze alarak diğer her şeyi "çevre" olarak dışarıda bırakma eğiliminde olduğunu vurgular. "Eko-" ise karşılıklı bağımlılık, bütünleşik sistemler ve unsurlar arasındaki güçlü bağları ima eder (Glotfelty, 1996, s. xx).

Bununla birlikte, bazı akademisyenler “ekoeleştiri” terimi konusunda eleştirilerini dile getirmiştir. Stephanie Sarver, terimin belirsiz ve yanıltıcı olduğunu, çünkü ekolojinin bilimsel olarak canlılar ve çevreleri arasındaki ilişkileri incelediğini, çevreciliğin (environmentalism) ise Dünya’nın refahını teşvik eden çeşitli yaklaşımlar içerdiğini savunur. Sarver’a göre, edebiyat eleştirisi “ekoloji” değil, metinlerle ilgilidir ve bu yüzden çevrecilik ile daha yakın ilişkilidir (1994). Lawrence Buell ise, “ekoeleştiri” yerine “çevreci eleştiri” terimini tercih eder. Buell, “eko-” ön ekinin yalnızca doğal çevreyi ifade ettiğini, “çevreci” teriminin ise doğal ve yapay unsurların birleşimini daha doğru yansıttığını savunur. Ayrıca, çevreci eleştirinin disiplinlerarası çalışmaları daha iyi ifade ettiğini belirtir (2005, s. viii).

Terim için en uygun ismin ne olduğu konusunda tartışmalar devam etse de önerilen tüm isimler ortak bir kaygıyı yansıtmaktadır; insan ve doğa arasındaki bağı vurgulamak. Bu bağı vurgulayan, ekoeleştirin erken dönem düşünürlerinden biri olan isim çevreci, bilim insanı ve ekolog Aldo Leopold’dur. 1949 tarihli *A Sand County Almanac (Bir Kum Yöresi Almanacağı ve Oradan Buradan Eskizler)* adlı eseri, doğa ile insan arasındaki uyumlu ilişkinin önemini vurgular ve insan faaliyetlerinin ekosistemler üzerindeki zararlarına dikkat çeker. Leopold, insanların doğal topluluğun bir parçası olduğunu belirterek “toprak etiği” (land ethic) kavramını geliştirmiştir. Ayrıca, doğaya zarar veren insan faaliyetlerini eleştirmiş ve “doğa koruma estetiği” (conservation esthetic) adıyla doğayı sürdürülebilir bir şekilde deneyimleme fikrini savunmuştur.

Bir diğer önemli isim olan Rachel Carson ise 1962 tarihli *Silent Spring (Sessiz Bahar)* adlı kitabıyla modern çevre hareketini hızlandırmıştır. Carson, pestisitlerin, özellikle DDT’nin, ekosistemler ve insan sağlığı üzerindeki yıkıcı etkilerini ortaya koymuş, biyolojik haşere kontrolü gibi alternatif çözümler önermiştir. Kitap, büyük tepki almasına rağmen çevre politikalarında önemli değişikliklere yol açmış; Çevre Koruma Ajansı’nın (EPA) kurulması ve DDT’nin yasaklanması gibi reformları tetiklemiştir (Quaratiello, 2004, ss. 118-19). Hem Leopold’un hem de Carson’ın yazıları, Çevre Yasası ve Temiz Hava ve Su Yasası gibi düzenlemeleri etkileyerek ekoeleştirin temellerini oluşturmuştur.

Edebi bir kavram olarak ilk kez William Rueckert tarafından 1978’de “Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism” başlıklı makalesinde tanımlanan ekoeleştiri, ekolojinin ve ekolojik kavramların edebiyatla ilişkisini irdelemeyi amaçlar. Rueckert’e göre ekoeleştiri, doğanın ve çevrenin insan varlığıyla ilişkisini anlamayı hedeflerken, insan ve doğa arasındaki etkileşimi daha uyumlu bir hale getirmeyi önerir. Rueckert, doğaya verilen zararların insanları dolaylı olarak etkilediğini belirtir ve bu durumu ekolojik bir kendini yok etme motifi olarak nitelendirir. Ayrıca, insanların doğaya karşı tutumlarını değiştirerek biyolojik çeşitliliği korumaları gerektiğini savunur (1996, s. 107).

Ekoeleştiri kavramı, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Garrard ise bu kavramı, insan ile insan olmayan arasındaki ilişkinin insanlık kültür tarihindeki yeri ve “insan” kavramının eleştirel analizi olarak açıklamaktadır (2004, s. 5). Bu tanım, ekoeleştirin kapsamını yalnızca edebiyatla sınırlamayıp tüm kültürel biçimleri içerecek şekilde genişletir. Nitekim ekoeleştirin uygulama alanı zamanla genişleyerek film, medya ve görsel kültür gibi çeşitli kültürel formları da kapsamına almıştır.

Arnold, ekoeleştirin kültürel bir perspektifle doğaya yönelik tutumları yeniden değerlendirdiğini ve bu sürecin farklı metin türlerini içermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Edebiyatın yanı sıra, filmler, şiirler, belgeseller ve ticari görseller gibi medya türleri, ekoeleştirel analiz açısından değerli materyaller sunar (Arnold, 1999, s. 1090). Bu çeşitlilik, görsel kültürün çevresel farkındalık oluşturmadaki rolünü gözler önüne sermektedir. Özellikle animasyon filmler, doğa temalı görsel anlatılar ve hatta reklamlar, çevresel yıkım, direniş ve yenilenme gibi temaları güçlü imgelerle işleyerek ekoeleştirel analiz için verimli bir zemin oluşturmaktadır. Görsel kültürün bu potansiyeli, çevresel meselelerin daha geniş kitlelere etkili bir şekilde aktarılmasında önemli bir araç haline gelmiştir.

Sonuç olarak, ekoeleştirelinin temel ilkeleri, edebiyatın çevre ile olan ilişkisini inceleyerek çevresel sorunları vurgulamak ve insan-doğa ilişkisini yeniden düşündürmektir. Ekoeleştirelinin erken döneminde doğa ile ilgili temalar ve edebi anlatılar ön planda olsa da günümüzde görsel medyanın ve sinema kültürünün çevre konusundaki algıları şekillendirmedeki rolü daha fazla dikkate alınmaktadır. Ekoeleştiri, günümüz dünyasının karmaşık ve acil çevresel zorluklarını ele almak için edebiyat, felsefe, ekoloji ve medya çalışmalarını birbirine bağlayan çok disiplinli bir alana dönüşmüştür.

İnsan Merkezilik ve Doğa Merkezilik

İnsan merkezilik (antroposantrizm), insanı dünyanın merkezine koyan ve insanın diğer tüm canlıların üstünde olduğunu savunan bir düşünce yapısıdır. Bu anlayış, doğayı insanın çıkarları için kullanılabilecek bir kaynak olarak görür. Clark, insan merkezci bakış açısının doğal dünyayı yalnızca insanın çıkarları ve ihtiyaçları bağlamında değerlendirdiğine dikkat çeker. Bu anlayış, doğayı ekonomik bir kaynak, estetik bir obje ya da belirli toplumsal ve kültürel değerlerin bir yansıması olarak görme eğilimindedir (2011, s. 3). Ancak bu yaklaşım, doğanın kendi başına sahip olduğu içsel değerleri görmezden gelir ve doğanın metalaştırılmasını teşvik eder.

İnsan merkeziliğin kökeni Antik Çağlar'a kadar uzanmakla birlikte, Batı felsefesi ve ideolojileri bu anlayışı güçlendirmiştir. Antik Yunan'da insan, akıl ve rasyonalite özellikleriyle doğadan ayrı öne çıkarılmış, Hümanizm felsefesi insanın üstünlüğünü yüceltmış ve doğayı insan çıkarlarına hizmet eden bir nesneye indirgemıştır. Orta Çağ Hristiyanlığı, doğayı Tanrı'nın ihtişamını yansıtan ve insanın altında konumlanan bir varlık olarak görmüş, insanın doğayı kontrol etmesini Tanrısal bir görev olarak meşrulaştırmıştır. Aydınlanma Çağı'nda bilimsel ve teknolojik gelişmeler, doğayı bir makine gibi algılayarak insanın hizmetine sunulmuş bir kaynak olarak değerlendirmeyi derinleştirmiştir. Sanayi Devrimi'yle birlikte kapitalist ideolojiler, doğanın sınırsızca sömürülebileceği ve teknolojik ilerlemenin bu sömürüyü haklı çıkarabileceği fikrini yaygınlaştırmıştır. Tüm bu felsefi ve ideolojik yaklaşımlar, insan merkezci bir dünya görüşünü derinleştirmiş ve doğanın değerini yalnızca insan ihtiyaçlarına göre tanımlamıştır. Günümüzde ise bu anlayışa karşı gelişen ekolojik eleştiriler, insanı doğanın ayrılmaz bir parçası olarak yeniden konumlandırmayı ve doğayı bağımsız bir özne olarak tanımayı savunmaktadır. Bu eleştiriler, insan merkezci bakış açısının yerine doğa merkezci bir yaklaşımın benimsenmesini ve bu doğrultuda bir dönüşüm gerçekleşmesini talep etmektedir.

Batı kültürel felsefelerinin doğanın sömürülmesini meşrulaştıran yaklaşımını eleştiren çevreciler, doğaya içsel bir değer atfeden ve onun korunmasını savunan ekosantrik (doğa merkezci) bir bakış açısını ön plana çıkarmaktadır. Buell, doğa merkeziliği, ekosferin çıkarlarının bireysel türlerin çıkarlarının üzerinde tutulduğu bir çevre etiği olarak tanımlamaktadır (2005, s. 137). Bu düşünce yalnızca canlılara değil, cansız unsurlara da etik değer atfederek ekosistemin bir bütün olarak korunmasını savunur. Eckersley'e göre, ekosantristler dünyayı, canlı ve cansız varlıkların dinamik bir ilişkiler ağı oluşturduğu bir bütünlük olarak görmektedir (1992, s. 49). Bu bağlamda, ekosistemlerin refahını sağlamak ahlaki bir yükümlülük olarak kabul edilir.

Doğa merkezilik, insan çıkarlarından bağımsız olarak ekosistemin tüm bileşenlerinin – canlı, cansız, su, toprak ve atmosfer – etik bir öneme sahip olduğunu savunur. Eckersley, bu bakış açısının atomik bir anlayış yerine bütüncül bir yaklaşımı benimsediğini ve tüm ekosisteme saygı duyduğunu belirtir (1992, s. 46). Ayrıca, doğa merkezilik yalnızca çevresel etikle sınırlı kalmayıp, sosyal ve kültürel etkileşimleri de kapsar. Purser ve diğerleri, insanların ekosistemlerin birer vatandaşı olarak, bu yaşam destek sistemlerine zarar vermeden özgürlüklerini kullanmaları gerektiğini ifade etmektedir (1995, s. 1077). Sonuç olarak, doğa merkezci dünya görüşü hem insanlar hem de insan olmayan varlıklar için etik bir çerçeve sunar ve insanı doğanın bir parçası olarak yeniden konumlandırmayı hedefler. Derin ekoloji gibi alt dallarıyla doğa merkezilik, insan merkezci düşüncelere karşı güçlü bir alternatif oluşturarak ekosistemlerin korunmasını merkeze alır.

Derin ekoloji terimi Norveçli filozof Arne Naess tarafından 1973 tarihli “The Shallow and the Deep, Long-Range Ecological Movement” adlı makalesinde ortaya atılmış, bu fikir daha sonra Bill Devall ve George Sessions tarafından 1985 yılında yayımlanan *Deep Ecology: Living as if Nature Mattered* adlı kitaplarında geliştirilmiştir. Naess, derin ekolojiyi doğa, insan ve toplum üzerine sürekli daha derin sorular sorarak, çevresel sorunlara yalnızca geçici veya yüzeysel çözümler sunmanın ötesine geçen ve bu sorunların temelinde yatan felsefi, etik ve ekolojik boyutları ele alan bütüncül bir dünya görüşü olarak tanımlar. Naess’e göre, bu yaklaşım, bilimsel bir anlayışın ötesine geçerek etik ve bilgeliğe temelli bir ekolojik bilinç, yani “ekosofi” oluşturur. Sofi, etik, normlar, kurallar ve uygulama ile ilgili olan Yunanca sophia, “bilgelik” teriminden gelir. O halde ekosofi veya derin ekoloji, bilimden bilgeliğe doğru bir geçişi içerir (Bodian, 1995, s. 27). Naess’in ifadelerinden de anlaşılabilirliği gibi, derin ekoloji ya da “ekosofi” doğanın içsel değerini tanır ve çevresel sorunlara kapsamlı çözümler sunar.

Naess’in derin ekoloji felsefesinin temel ilkeleri arasında “biyosferik eşitlikçilik” ve “kendini gerçekleştirme” kavramları öne çıkar. Biyosferik eşitlikçilik, tüm yaşam formlarının içsel bir değere sahip olduğunu savunur, ancak bu eşitlik ilkesinin, türlerin doğal yaşam döngüsündeki avlanma ve hayatta kalma gibi biyolojik gerçeklerle uyumlu olduğunu kabul eder (Devall & Sessions, 1985, s. 233). Derin ekoloji, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için doğayla etkileşime girebileceğini, ancak bu müdahalenin sınırlı ve ekosistemin bütünlüğünü gözetir nitelikte olması gerektiğini savunur.

Bu doğa merkezci yaklaşım, insanların daha büyük ve karmaşık bir ekosistemin parçası olduğunu kabul ederek, doğaya karşı alçakgönüllülük, saygı ve bağlılık göstermeyi savunur. Naess, insanların çok yönlü ve derin bir kendini gerçekleştirmenin, sanayi toplumlarının dayattığı yüksek maddi standartlardan ziyade, araçlar açısından sade ama amaçlar açısından zengin bir yaşam tarzıyla daha kolay başarılabileceğini ifade eder (1995, s. 82). Bu anlayış, tüketimcilik ve materyalizme dayalı yaşam biçimlerini sorgular ve bireyleri daha sürdürülebilir, uyumlu bir yaşam tarzını benimsemeye teşvik eder.

Derin ekoloji, insanların, insan olmayan varlıkların ve ekosistemin birbirine bağlı olduğunu vurgular. Naess ve Sessions’ın belirlediği sekiz ilke, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve tüketim alışkanlıklarının gözden geçirilmesini teşvik eder. Derin ekolojistler, çağdaş tüketim ve aşırı atık üretiminin ekosisteme verdiği zararı eleştirir ve insan nüfusunun kontrol altına alınması gerektiğini öne sürer. Bu bağlamda, doğa merkezci bir yaklaşım, çevresel sorunların çözümü için ekonomik, etik ve politik bir dönüşüm önerir. Eckersley, bu dönüşümü insan merkezci bir çevre etiğinden, insan ve diğer yaşam formlarının bütünlüğünü gözetken doğa merkezci bir etik anlayışa geçiş olarak tanımlar (1992, s. 34).

Sonuç olarak, derin ekoloji, Batı’nın insan merkezci dünya görüşüne alternatif bir paradigma sunarak, doğanın bir meta olarak görülmesi yerine, yaşamın tüm bileşenlerini içsel değeri olan varlıklar olarak kabul eder. Bu yaklaşım, çevresel sorunları anlamada ve çözmede yeni yollar açarken, edebiyat ve kültürel metinlerin ekolojik bilinci artırmadaki rolünü de vurgular. Bu çerçevede, ekoeleştirme, çevresel farkındalık yaratmada ve insan-doğa ilişkisini yeniden değerlendirmede önemli bir araçtır.

Miyazaki’nin Ekolojik Hikayesi: *Mononoke-hime*

Hayao Miyazaki’nin yönetmenliğinde Studio Ghibli tarafından 1997 yılında hayata geçirilen *Mononoke-hime* (*Prens Mononoke*), insan ve doğa arasındaki çatışmayı ekolojik ve folklorik öğelerle zenginleştirilmiş bir anlatıyla ele alan bir anime yapımıdır. Japonya’nın geç Muromachi döneminde (14.-16. yüzyıl) geçen hikâye, kültürel dönüşüm ve insan-doğa ilişkilerinin kriz noktasında olduğu bir dönemde, insan merkezci bakış açısının doğa üzerindeki yıkıcı etkilerini sorgular.

Hikâye, Emishi köyü kulesindeki bekçinin ormanda bir şeylerin ters gittiğini fark etmesiyle başlar. Sonraki birkaç dakika içinde, etleri canlı yılanlarla dolu gibi görünen dev, şeytani ve yaban domuzu benzeri bir yaratık ormandan çıkar ve köye saldırır. Animenin ana karakteri olan son Emishi prensi Ashitaka, iblisle savaşarak köye ulaşmadan önce onu öldürür. Ancak iblisin üzerindeki lanet, Ashitaka'nın koluna bulaşır ve hayatını tehdit etmeye başlar. Köyün bilge kadını, iblisin bir zamanlar vücuduna demir bir top saplanan bir yaban domuzu tanrısı olduğunu söyler. Bu mermi yaban domuzunu çığına çevirmiş ve her şeye ve herkese saldırmasına neden olmuştu. Kâhin, prensin kolundaki lanetin tüm vücuduna yayılacağını ve sonunda onu öldüreceğini, ancak iblisin geldiği batıdaki şehre giderek sebep olan kötülüğü keşfederse lanetin ortadan kalkacağını öngörür. Bunun üzerine Ashitaka saçını keser ve Yakul adlı kırmızı geyiği ile köyü terk ederek yolculuğa çıkar.

Ashitaka'nın yolculuğu, Leydi Eboshi liderliğindeki Demir Kasabası'na varmasıyla karmaşık bir hâl alır. Kasaba, ormanları yok ederek demir madenciliği yaparken, doğanın koruyucusu olan orman tanrıları ve ruhlarıyla şiddetli bir çatışma içerisinde. Ashitaka, insan faaliyetlerinin orman üzerinde yarattığı yıkımla yüzleşir. Eboshi'nin hedefi, gün batımında devasa Gece-Yürüyen'e dönüşen (Night-Walker) Orman Ruh'u öldürerek insan egemenliğini pekiştirmektir. Buna karşılık, kurt tanrıçası Moro ve onun tarafından büyütülen insan kızı San (Prenses Mononoke), ormanı korumak için savaşmaktadır. Ashitaka, tarafsız bir gözlemci olarak hem insanlar hem de doğa güçleri arasında dengeyi sağlamaya çalışır. Ancak, Leydi Eboshi'nin ormanı yok etme ve ölümsüzlük verdiği inanan Orman Ruh'u öldürme planı, bu çatışmayı bir savaşa dönüştürür.

Anlatının doruk noktasında, insanlar ve orman tanrıları arasındaki çatışma iyice tırmanır. Leydi Eboshi, Gece Yürüyen'in başını kesmeyi başarır, ancak bu eylem hem doğaya hem de insanlara büyük bir yıkım getirir. Gece Yürüyen'in bedeni, ormanları ve yaşamı yok eden bir zehre dönüşür. Ashitaka ve San, büyük bir çabayla Gece Yürüyen'in başını geri vererek ormanın iyileşmesini sağlarlar. Sonunda, doğa kendini yenilemeye başlar ve Leydi Eboshi, Demir Kasabası'nı daha sürdürülebilir bir şekilde yeniden inşa etme sözü verir. Ashitaka ve San, farklı yaşam yollarını seçerek ayrı kalmayı tercih ederler, ancak birbirlerine duydukları saygı ve bağlılık devam eder.

Bu anlatı, yalnızca çevresel yıkım tehdidini değil, insanın doğayla kurduğu ilişkideki manevi kopuşu da sorgular. Aygün Şen'in belirttiği gibi, Miyazaki "doğanın sessiz güçlerinin sesini duyurmasını" sağlarken, doğa ve doğaüstü varlıkları "aktif roller üstlenen, direnme ve sorgulama gücüne sahip öznel" olarak sunar (2014, s. 49). *Mononoke-hime*, bu yönüyle, doğayı yalnızca görsel bir fon olarak değil, insanla yeniden bağ kurulması gereken canlı bir varlık olarak işler. Miyazaki'nin anime sinemasında dini semboller ve animistik öğeleri bilinçli bir şekilde kullanarak çevreci mesajlar verdiği görülür. Nitekim Şen'e göre, Miyazaki "özellikle genç yaştaki izleyicilere ekolojik bilinç kazandırmayı amaç edinmiş olması bakımından da dikkatle incelenmesi gereken eserler" üretmektedir (2014, s. 49). Özellikle, *Mononoke-hime*, teknolojik ilerleme ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki çatışmayı merkezine alırken, insan-doğa ilişkisine dair etik sorumlulukları da gündeme getirir. Bu anime yapım, doğanın tahribine karşı gösterdiği direnci ve iyileşme gücünü vurgulayarak güçlü bir çevreci mesaj sunar. Çatışmanın taraflarını mutlak bir şekilde iyi ya da kötü olarak tanımlamaktan kaçınan Miyazaki, insan ile doğanın birlikte var olabileceği bir geleceğe dair umut vadeden bir anlatı sunar.

İnsan ve Doğa Arasındaki Çatışma

Mononoke-hime, insan ve doğa arasındaki çatışmayı merkezine alan güçlü bir ekolojik alegoridir. Bu anime filmi, insanı evrenin merkezine koyan insan merkezci bakış açısıyla, doğanın insan ihtiyaçlarından bağımsız bir içsel değere sahip olduğunu savunan doğa merkezci anlayış arasındaki karşıtlığı işler. Bu çatışma, sanayileşme ve refahı önceleyen Leydi Eboshi ile doğayı kutsal sayan orman tanrıları ve San arasındaki mücadelede somutlaşır. Eboshi ve

Demir Kasabası, sanayileşme ve insan refahını önceleyen insan merkezci bir yaklaşımı yansıtır. Bu düşünce, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle yaygınlaşan ve doğayı ekonomik kazanç uğruna metalaştıran kapitalist ideolojilere dayanmaktadır. Adam Smith gibi düşünürler, doğayı kâr odaklı bir araç olarak konumlandırarak insan çıkarlarını ön planda tutmuştur (Kuper, 2015, ss. 270–271). Bu anlayış, *Mononoke-hime*'de Leydi Eboshi'nin ormanın kaynaklarını sömürme ve orman tanrılarını tehdit olarak görme yaklaşımıyla örtüşür.

Anime, Demir Kasabası'nın gelişimi üzerinden endüstrileşmenin ekolojik yıkımla nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne serer. Kasabanın ekonomik ve teknolojik ilerleme arayışı, geniş çaplı madencilik ve ormansızlaşmaya dayanır. Bu faaliyetler, insan ile doğa arasındaki çatışmayı keskinleştirirken, çevresel tahribatın maliyetlerini de ortaya koyar. Bu noktada Akıncı ve Uçan'ın ifadesiyle, *Mononoke-hime*'de “demirin işlenme yoğunluğu üzerinden gösterilen gelişme olgusunun ekonomik olarak olumlu bir etki yaratmasına karşın, doğa açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu” vurgulanmaktadır (2021, s. 42). Görsel anlatım yoluyla da bu karşıtlık güçlü biçimde yansıtılır: Bir yanda, yemyeşil ve canlı orman ekosistemi doğanın ruhunu ve çeşitliliğini temsil ederken, diğer yanda, Demir Kasabası'nın dumanla kaplı gökyüzü, çorak arazileri ve kirlenmiş nehirleri, sanayileşmenin doğa üzerindeki yıkıcı etkisini simgeler.

Demir Kasaba, hem samuray saldırılarına hem de orman tanrılarına karşı kendini savunmak amacıyla ateşli silahlar geliştirir. Bu silahlar, teknolojik ilerlemenin sınırsız potansiyelini olduğu kadar yıkıcı etkilerini de simgeler. Örneğin, Leydi Eboshi'nin bu silahları yaban domuzu tanrısı Nago'yu öldürmek ve Orman Ruhu'nu vurmak için kullanması, doğal düzenin bozulmasına yol açar. Demir bir kurşunla yaralanan Nago'nun acı ve öfkeyle bir iblise dönüşmesi, insan eliyle yapılan müdahalenin doğada geri dönülmez zararlara neden olabileceğini gösterir. Kasabalıların demir madeni çıkarma uğruna ormanı tahrip etmeleri, domuzların ve özellikle Nago'nun direnişini tetikler. Bu olaylar, teknolojinin doğaya karşı bir silaha dönüşmesinin yıkıcı sonuçlarını simgeler. Benzer biçimde, kurt tanrıça Moro ve sürüsünün verdiği mücadele, doğayı koruma çabasının endüstriyel ilerlemeyle nasıl sürekli bir çatışmaya sürüklendiğini gözler önüne serer.

Leydi Eboshi, orman tanrılarını ve ruhlarını insan genişlemesinin önünde birer engel olarak görür. Orman Ruhu'nu öldürme ve başını ele geçirme planı, onun doğaya hükmetme arzusunun ve insan merkezci dünya görüşünün somut bir yansımasıdır. Nago'yu vurması ve ardından Orman Ruhu'nu hedef alması, insanın kendi ilerlemesini doğa üzerindeki tahakkümle meşrulaştırma eğilimini ortaya koyar. Ashitaka'nın, Eboshi'ye ormanın kalbini gerçekten öldürmek isteyip istemediğini sorması üzerine, Eboshi bu eylemin insanlara refah sağlayacağını savunur. Ona göre, tanrıların yok olmasıyla hayvanlar bilinçsiz varlıklara dönüşecek ve orman temizlendiğinde bölge ekonomik olarak değerlendirilecektir. San'ın ormanla kurduğu bağı da geçici bir yanılsama olarak gören Eboshi, doğayı yalnızca insan yararı için dönüştürülmesi gereken bir alan olarak konumlandırır. Bu yaklaşım, doğanın öz değerini reddeden ve insanı onun efendisi olarak yücelten bakış açısının doğurabileceği ekolojik ve etik sorunları gözler önüne serer.

Mononoke-hime, endüstrileşmenin çevresel yıkımını eleştirirken, aynı zamanda marjinal toplulukların güçlendirilme potansiyeline de dikkat çeker. Leydi Eboshi, ekonomik ve teknolojik ilerlemeyi hedeflerken, cüzamlılar ve eski fahişeler gibi dışlanmış gruplara barınma ve istihdam sağlayarak sosyal kapsayıcılığı teşvik eder. Cüzamlılara silah üretiminde görev verirken, kadınları genelevlerden kurtarıp demir işçiliğine dahil eder. Bu yönüyle Eboshi'nin liderliği, sanayileşmeyi sosyal adaletin hizmetine sunma çabasını yansıtır. Ancak doğayı yalnızca insan refahı için kullanılacak bir kaynak olarak gören yaklaşımı, orman ekosisteminde ciddi tahribatlara yol açar. Bu durum, onun önceliğinin ekolojik denge değil, insan merkezci kalkınma olduğunu ortaya koyar. Eboshi'nin vizyonu, sanayileşmenin mutlak bir kötülük olmadığını; fakat etik ilke ve ekolojik duyarlılıktan yoksun olduğunda yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini gösterir.

Aygün Şen'e göre, "Miyazaki, doğayı yok etme pahasına gerçekleştirilen teknolojik ve ekonomik kalkınmanın, insan uygarlığı üzerindeki etkilerini filmleri aracılığıyla" açığa çıkarır. Ona göre, "insan inşası öğeler, ancak ekosistemin geri kalanı ile uyum içinde olursa" fayda sağlar, "aksi takdirde uygarlığın yıkımını" hazırlar ve bu durum, insan uygarlığının doğa karşısındaki "kırılğanlığını" gözler önüne serer (2014, s. 50). *Mononoke-hime* bu yaklaşımı çarpıcı bir şekilde somutlaştırır: Leydi Eboshi'nin Orman Ruh'u öldürme eylemi, doğaya hükmetme arzusunun sembolüken, bu müdahalenin ardından yayılan zehirli siyah sıvı, doğanın endüstriyel sömürü uğruna yok edilmesinin metaforudur. Ormanın solmasıyla birlikte Kodama'ların yok oluşu ise, yalnızca fiziksel değil, manevi bir çöküşün de habercisidir. Bu sahneler, ekosistemle uyumsuz ilerlemenin insan uygarlığını tehdit eden boyutuna dair güçlü bir uyarı niteliğindedir.

Anlaşıldığı üzere, bu anime filmi endüstrileşmeyi doğaya zarar veren ve ekosistemleri bozan bir süreç olarak tasvir eder. Orman, demir için sömürülecek bir kaynak, tanrılar ise ortadan kaldırılması gereken tehlikeli varlıklar olarak görülür. Bu, doğanın yalnızca insan ihtiyaçlarına hizmet ettiği ölçüde değerli olduğunu savunan insan merkezci bakış açısının çarpıcı bir örneğidir. Endüstriyel gelişmeler, insanlara doğayı sınırsızca sömürebilecekleri yanılgısını aşılamıştır. Ancak insan, hayatta kalmak için doğaya ve diğer canlılara bağlıdır. Fromm, endüstrileşmenin bireylere rahat evler, ilaçlar, hızlı iletişim ve kolay ulaşım gibi faydalar sağladığını, ancak tüm bu fırsatların insanın doğa algısını değiştirdiğini vurgular (1996, s. 31). Doğayı sömürmeye başlayan insan, güç ve para arzusuyla benmerkezci eylemler sergileyerek ekosistemlerin bozulmasına zemin hazırlamıştır.

Öte yandan, Demir Kasaba, insan yenilikçiliğini ve ilerlemesini temsil ederken, sanayileşmenin ekolojik maliyetlerini de ortaya koyar. Demir Kasaba'nın ormansızlaşmaya neden olan madencilik faaliyetleri, refah ve insan haklarını artırma gerekçesiyle savunulsa da bu süreç doğanın tahrip edilmesi pahasına gerçekleşir. Orman habitatının yıkımı, orada yaşayan orman tanrılarını, hayvanları ve ruhlarını yerinden ederek insan ile doğa arasındaki çatışmayı körükler. Bu durum, gerçek dünyadaki çevresel bozulmanın güçlü bir alegorisi olarak sunulur, insan ilerlemesi ile doğaya verilen zarar arasındaki çelişkiyi derinleştirir. *Mononoke-hime*, bu çatışmayı çok katmanlı bir şekilde ele alarak seyirciyi insan merkezci ve araçsalci yaklaşımların yarattığı ekolojik ve etik sorunlar üzerine düşünmeye davet eder.

Mononoke-hime'de Derin Ekoloji İzleri

Doğa merkezci bakış açısı, Doğu'nun Taoizm, Budizm ve Şintoizm gibi gelenekleriyle ve Yerli Amerikan animist teolojileriyle paralellik taşır. Bu inanç sistemleri, tüm varlıkların birbirine bağlı olduğunu ve cansız dünyanın bile yaşam dolu kabul edilmesi gerektiğini savunur ("*Animism*", 2005). Japon Şintoizmi'nin etkisi bu anime filminde açıkça görülür; doğa ile kurulan kutsal bağ, animistik öğeler ve doğanın ruhsallığı, anlatının temel yapı taşlarındandır. Bu anlayış, derin ekoloji ile animist dinler arasındaki ortak zemini ortaya koyar. Derin ekoloji, doğanın yalnızca insan ihtiyaçlarına hizmet eden bir kaynak olarak görülmesine karşı çıkar ve tüm canlıların—insanlar, hayvanlar, bitkiler ve ekosistemler—kendilerine özgü içsel bir değere sahip olduğunu savunur. Benzer şekilde Japon Şintoizmi de doğadaki her unsurun bir ruha sahip olduğunu ve bu ruhların dağlar, nehirler, ağaçlar gibi doğal varlıklarla ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu öne sürer (Cartwright, 2017). Bu iki yaklaşım, özellikle doğa ruhlarının temsili ve ormanın kutsal bir alan olarak sunulmasıyla anlatının dokusuna derinlemesine işler.

Tarihçi Lynn White'a göre Antik Çağ'da her ağacın, pınarın, derenin ve tepenin kendine ait bir *genius loci*—yani koruyucu ruhu—bulunur, insanlar bu ruhlarla uyum içinde yaşar ve doğanın kutsallığını kabul ederek onunla dengeli bir ilişki kurmaya özen gösterirdi (1996, s. 10). Japon Şintoizmi de benzer biçimde doğadaki her unsurun kutsal ve saygıyı hak eden bir varlık olduğunu savunan animistik bir inanç sistemidir. Köse ve Çınar'a göre "Şintoizm,

çevremizi 'kami' olarak adlandırılan ruhlarla paylaştığımızı ve bu ruhların hayatın akışı içinde belirli görevleri olduğu düşüncesini benimseyen, dini değil daha çok felsefi bir öğretiler bütünüdür" (2021, s. 29). *Mononoke-hime* ise bu inanç sisteminin felsefi temelini, doğayı yalnızca fiziksel bir çevre değil, içinde ruhların ve tanrıların yaşadığı kutsal bir mekân olarak betimleyerek yansıtır. Filmde Ashitaka'nın Orman Ruh'uyla karşılaştığı sahne, doğanın içsel ve ruhsal gücüne duyulan derin saygıyı ve hayranlığı vurgular; böylece doğa-insan ilişkisi yalnızca maddi değil, kutsal ve etik bir boyut kazanır. Bu bağlamda Miyazaki'nin sinemasında Şintoist animistik düşüncenin etkisi, doğaya karşı bütüncül bir bağlılık ve etik sorumluluk çağrısı yapar; araştırmacılar da bu dinsel öğelerin bireyin toplum ve çevreyle olan ilişkilerini düzenleyen seküler normlar işlevi gördüğünü belirtmektedir (Köse & Çınar, 2021, s. 29). Sonuç olarak, *Mononoke-hime* doğayı bir kaynak olarak değil, saygı gösterilmesi ve korunması gereken kutsal bir varlık olarak sunarak, insan ile doğa arasında uyumlu ve dengeli bir ilişki kurulabileceğini göstermektedir.

Ayrıca Arda ve Çembertaş, anime filmdeki ormanın yalnızca doğal bir alan değil, aynı zamanda doğaüstü varlıkların ve tanrıların mekânı olarak, kutsal ve dönüştürücü bir güçle donatılmış olduğunu belirtir. Onlara göre Ashitaka'nın yaralı iki kişiye yardım ederek onları kutsal ormanın içine taşıması yalnızca fiziksel bir yolculuk değil, aynı zamanda ruhsal bir geçiştir. Nitekim karakterler "ormanda yaralarının azaldığını, kendilerinin daha sağlıklı ve güçlü olduklarını fark ederler" (Arda & Çembertaş, 2020, s. 237). Bu sahne, doğanın yalnızca korunması gereken bir çevre değil, aynı zamanda insanı hem fiziksel hem de ruhsal düzeyde dönüştüren ve onaran bir varlık olarak konumlandığını gösterir. Bununla birlikte, ormanda beliren "ışık huzmesi içinde ufuktan gözüken çok boynuzlu geyik biçimindeki Ormanın Ruh'u'nun ve ormanın kendisinin iyileştirici yönü" doğa ile temasın dönüştürücü etkisini gözler önüne serer; zira "doğa, insanın sağlık bulacağı tek yer olarak ifade edilmektedir" (Arda & Çembertaş, 2020, s. 237). Bu anlatılar, Şintoist inançla örtüşerek doğanın sadece insanın hizmetinde bir kaynak değil, eşit ve saygıyla birlikte yaşanması gereken bir özne olduğunu ortaya koyar.

Bu anlayışla paralel olarak, *Mononoke-hime*, derin ekolojinin temel ilkeleriyle uyumlu bir şekilde, doğaya karşı daha saygılı ve dengeli bir yaklaşımı savunur. Anlatı, ormanı ve onun sakinlerini insanlardan bağımsız olarak kutsal ve değerli varlıklar olarak tasvir eder. Bu anlayış, özellikle Kodama figürleri aracılığıyla somutlaşır. Kodama, sağlıklı bir ormanı simgeleyen küçük ağaç ruhlarıdır ve varlıkları, ormanın ekolojik dengesinin göstergesi olarak kabul edilir. Japon Şintoizmi'nde her ağaç, dağ ve su kaynağı bir *kami*—doğa ruhu—olarak görülür ve bu ruhların korunması gerektiği vurgulanır (Cartwright, 2017). Kodama'ların ormanda bulunması, doğanın her parçasına duyulan saygıyı ve doğayla uyum içinde yaşamının önemini sembolize eder. Yalnızca dekoratif bir unsur olmanın ötesinde, ekosistemin sağlığını temsil eden bu varlıklar, aynı zamanda Ashitaka ve diğerlerine rehberlik ederek insanın doğanın bir parçası olduğunu hatırlatır.

Orman Ruh'u ise, yaşam ve ölümün tanrısı olarak, doğanın kendi işleyişiyle dengeyi koruyabildiği ve insan müdahalesine ihtiyaç duymadığı fikrini temsil eder. Onun hem yaşamı veren hem de alan bir varlık olması, doğanın kendine özgü döngüsünü ve karşılıklarını yansıtır. Bu tasvir, derin ekolojinin doğayı insan kontrolünün ötesinde, dinamik ve kendi kendini düzenleyen bir sistem olarak görmesiyle örtüşür. Orman Ruh'u, ekolojik dengenin bozulması durumunda yaşamı hem bahşeden hem de geri alan bir güç olarak, doğanın hem yenileyici hem de yıkıcı yönlerini temsil eder. Örneğin, Nago'nun yerini alarak doğayı korumak uğruna Demir Kasabası insanlarına karşı savaş açan ancak sonunda iblise dönüşen kör yaban domuz tanrısı Okkoto'nun hayatını alması, ya da kaniyla tüm hastalıkları ve lanetleri iyileştirmesi buna örnektir. Varlığı, doğanın yalnızca insanın kullanımı için var olduğu fikrine karşı çıkarak ona içsel bir kutsallık atfeder. Başının kesilmesiyle ortaya çıkan yıkım ise insanın doğayla olan bağlarını koparmasının felaket sonuçlarını metaforik bir şekilde gözler önüne serer.

Orman Ruhu'nun ölümüyle birlikte Kodama'ların kaybolması, ekosistemlerin kırılan dengesini ve insan müdahalesinin geniş kapsamlı etkilerini simgeleyen güçlü bir metafordur. Kodama'lar, gelişen ve uyum içinde çalışan bir ekosistemin göstergesi olarak hareket eder. Bu anime yapımının, Orman Ruhu'na duyduğu saygı kadar Kodama'lara verdiği önem, tüm yaşam formlarının—büyüklük veya insanlara sağladığı fayda fark etmeksizin—değerli olduğu yönündeki derin ekolojik ilkeyi yansıtır. Bu anlatım, doğanın yalnızca bir kaynak değil, aynı zamanda kutsal ve korunması gereken bir varlık olduğu fikrini güçlendirir.

Manes, doğanın kültürel olarak sessiz kılındığını, çünkü konuşan bir özne olma statüsünün tarih boyunca yalnızca insanlara atfedilen bir ayrıcalık olarak korunduğunu vurgular (1996, s. 15). İnsanların konuşma ve düşünme yetilerini egemenlik aracı olarak kullanması, insan merkezci toplumlarda doğayı susturmuş ve onun özne olarak tanınmasını engellemiştir. Ancak *Mononoke-hime*, bu insan merkezci bakış açısını sorgular ve hayvanların insanlardan daha az zeki olduğu varsayımına karşı eleştirel bir duruş sergiler. Derin ekoloji felsefesi doğrultusunda, bu anime yapımı insan dışı varlıkların da içsel değer ve özerklik taşıdığını kabul eder. Derin ekoloji yaklaşımı, insanın dünyanın merkezi ve ayrıcalıklı öznesi olduğu yönündeki varsayımına karşı çıkarak, tüm canlıların tanınması gerektiğini savunur. Naess'in "sığ ekoloji" olarak tanımladığı yaklaşım, çevre sorunlarını yalnızca insan sağlığı ve refahı ekseninde değerlendirirken; "derin ekoloji" anlayışı, tüm yaşam biçimlerini faydacılıktan bağımsız biçimde öz değer sahibi olarak görür (2016, s. 218-219). Bu biyosferik eşitlikçilik, doğayı yalnızca insan amaçlarına hizmet eden bir araç olmaktan çıkararak, kendine özgü bir bütünlük ve anlamla ele alır.

Anlatının evreninde bu anlayış, hayvanların ve doğa ruhlarının yalnızca ekosistemin bir parçası olarak değil, aynı zamanda zeki, duygusal ve özerk varlıklar olarak betimlenmesiyle somutlaşır. Kurt tanrıcısı Moro ve yaban domuzu tanrısı Okkoto, ekosistemde kritik roller üstlenirken, kendi bakış açıları ve motivasyonları olan bilge varlıklar olarak tasvir edilir. Moro, ormanı koruma mücadelesi verirken, San'ı kızı olarak yetiştirerek insan ile insan olmayan arasındaki sınırları bulanıklaştırır. Okkoto ise ormanın hayatta kalması için klanına önderlik eder ve insanlığa karşı son bir direnişi örgütler. Bu karakterler, hayvanların yalnızca birer doğal kaynak olmadığını; kendi arzuları, kararları ve eylemleri olan duyarlı varlıklar olduğunu vurgular. Bu anime film, aynı zamanda orman tanrılarına ve ruhlarına kendi seslerini ve güdülerini vererek, doğayı yalnızca insan perspektifinden yorumlayan anlayışı sorgular. Ormanın ve sakinlerinin varoluş mücadelesi, insan merkezci bir dünyada doğanın susturulmasına meydan okur. Bu mücadele, insanlara doğayla olan ilişkilerini yeniden değerlendirme çağrısı yaparak, doğanın yalnızca insan kullanımına hizmet eden bir nesne değil, kendi başına anlam ve değer taşıyan bir özne olduğunu kabul etmeye davet eder. Böylece film, derin ekolojiye dayalı bir etik anlayışı teşvik ederek, insan ve doğa arasındaki daha dengeli bir ilişkinin yollarını sorgular.

Derin ekoloji, insanın, hayvanların ve çevresel unsurların birbirine sıkı biçimde bağlı olduğu fikrine dayanır. Naess, bireyin kendisini daha geniş bir ekosistemin parçası olarak algılamasını, derin ekolojinin temel taşlarından biri olarak görür (1995, s. 82). Bu perspektife göre her bir organizma, ekosistemin diğer bileşenleriyle etkileşim içindedir ve bu karşılıklı bağlılık, biyosferik eşitlikçilik anlayışıyla doğrudan örtüşür. Başka bir deyişle, insanın ekosisteme verdiği her zarar, dolaylı olarak kendi varlığına da zarar verir. *Mononoke-hime*, ekosistemin herhangi bir unsurundaki değişimin bütün sistemi etkilediğini göstererek doğayı yankıların sürekli üretildiği bütünsel bir yapı olarak sunar. Bu yaklaşım, tüm canlıların birbirine bağlı olduğu derin ekoloji anlayışıyla doğrudan uyumludur.

İblise dönüşen Nago tarafından lanetlenen Ashitaka'nın kolu, insan eylemlerinin doğal dünya üzerindeki yıkıcı etkilerini simgeler. Lanet, Ashitaka'ya doğaüstü bir güç verirken, aynı zamanda onu tüketir; bu durum, insanların doğayı sömürmesinin yol açtığı yıkıcı geri bildirim döngüsünü sembolize eder. Ashitaka'nın laneti, insanın doğaya verdiği zararın nihayetinde

kendine de zarar verdiği fikrini yansıtır. İnsanlar yaban domuzu tanrısı Nago'yu öldürerek ve toprağı tahrip ederek dengeyi bozar; bu da hem çevreyi hem de insanları acı çeken bir duruma sokar. Nago'nun insan müdahalesi sonucu yaşadığı acı ve öfke, Ashitaka'nın yolculuğunu derinden etkiler. Aynı şekilde, demir madenciliğı için ormanın yok edilmesi, ortaya çıkan savaşlar, Orman Ruhu'nun ölümü ve ormanın solması, ekosistemlerin yok edilmesinin daha geniş bir ekolojik çöküşe nasıl yol açtığını gösterir. Bu bağlantılılık, insanların doğadan ayrı olmadığı, aksine onun içinde derinlemesine gömülü olduğu doğa merkezci ilkenin altını çizer.

Orman tanrıları, ruhlar ve San tarafından temsil edilen doğal dünya, endüstrileşmenin ve insan eylemlerinin saldırılarına karşı aktif bir direniş sergiler. Bu direniş, insan ilerlemesi ile doğanın içsel değeri arasındaki çatışmayı gözler önüne serer. Kurt tanrıçası Moro ve kör yaban domuzu tanrısı Okkoto, insan faaliyetlerini ormanın kutsal dengesine yönelik bir tehdit olarak algılar ve evlerinin yok edilmesine karşı mücadele ederler. Moro ve kurt sürüsü, Demir Kasaba'sına saldırılar düzenlerken, Okkoto, başarı şansları az olmasına rağmen, ormanı savunmak için klanını son bir çabayla Demir Kasaba'ya karşı yönlendirir. Bu çaresiz eylem, endüstrileşmenin doğal dünyaya verdiği tahribatı ve doğanın kendini savunmak için katlanacağı zorlukları simgeler. Direnişleri, toprağın, hayvanların ve ruhların birbirine bağlı olduğu ve uyum içinde kalması gerektiğı anlayışına dayanan derin ekoloji ilkesinin bir yansımasıdır.

San ile Leydi Eboshi arasındaki kişisel çatışma ise, direnişin daha derin anlamlarını açığa çıkarır. Kurt tanrıçası Moro tarafından yetiştirilen San, Demir Kasaba'nın endüstriyel faaliyetlerine şiddetle karşı çıkar. İnsan yayılmasının yol açtığı yıkıma karşı doğanın direncini sembolize ederek, doğrudan Eboshi'ye saldırmak amacıyla Demir Kasaba'ya sızır. İnsanlara duyduğu öfke, ormana verdikleri zarara tanıklık etmesinden kaynaklanır. Bu direniş eylemleri, anime filmin doğayı pasif bir kurban değil, aktif ve özerk bir güç olarak tasvir etme amacını pekiştirir. San'ın, Ashitaka'ya insanlardan nefret ettiğini söylemesi, insan merkezci sömürüyü reddetmesini ifade eder. Kendi güvenliğini riske atarak ormanı savunması, doğanın insan çıkarlarından bağımsız olarak korunması gerektiğine dair derin ekolojik inancı yansıtır.

Yapımdaki güçlü örneklerden biri, San ile Orman Ruhu arasındaki ilişkidir. San, kendini doğanın bir parçası olarak görür ve ormanın korunmasını, kendi varlığının devamıyla eşdeğer kabul eder. Yaşam tarzı, Naess'in önerdiği gibi basit araçlarla olsa da doğayla uyum ve bağlılık açısından derin ve anlamlıdır. San'ın kurtlar tarafından yetiştirilen bir insan olarak kimliğı, insanların doğadan ayrı değil, onun bir parçası olduğu derin ekolojik görüşü temsil eder. İnsan toplumunu reddetmesi ve ormana olan sadakati, doğal dünyaya duyduğu derin saygıyı gösterir. Moro'nun, San'ı kızı olarak yetiştirme kararı, bu anlatının insan merkezci hiyerarşilere karşı duruşunu güçlendirir ve ailevi bağların türlerin ötesine geçtiğini öne sürer. San'ın kimliğı, insan ve insan olmayan arasındaki çizgiyi bulanıklaştırır, birlikte yaşama ve karşılıklı saygı olasılığını vurgular.

Buna karşılık, Eboshi'nin Demir Kasaba'sı, materyalist ve tüketimci bir yaşam tarzını temsil eder. Bu yaşam tarzı, ormanın kutsallığını hiçe sayarak onu yalnızca bir kaynak olarak görür. Eboshi'nin ormansızlaştırma faaliyetleri, derin ekolojinin eleştirdiğı insan merkezci sömürü zihniyetini yansıtır. Bu karşıtlık, yapımın ana çatışmasını oluşturur ve derin ekolojinin temel ilkelerini vurgular. Orman, bir taraf için ekonomik kazanç amacıyla tükenmez bir kaynak olarak görülürken, diğer taraf için yaşamın birliğı ve manevi dengeye ulaşmanın yolu olarak tasvir edilir. Bu anime filmi, izleyiciyi doğaya karşı daha mütevazı ve sürdürülebilir bir yaklaşım benimsemeye davet eder ve Naess'in savunduğı gibi, doğanın içsel değerine saygı gösterilmesi gerektiğini hatırlatır.

Orta Yol: Ashitaka'nın Arabuluculuğı

Mononoke-hime'nin en çarpıcı yönlerinden biri, keskin bir ahlaki ikilik sunmayı reddetmesidir. Film, insanları ve doğayı hem yıkıcı hem de şefkatli varlıklar olarak gösterirken,

bu karmaşıklık ekolojik sorunların sosyal, politik ve etik boyutlarla iç içe geçtiğini ortaya koyar. Leydi Eboshi'nin ormanı yok ederken, aynı zamanda dışlanmışları önemseyen vizyon sahibi bir lider olması insanların kötü varlıklar olarak basitleştirilmiş tasvirine meydan okur. Öte yandan, orman tanrılarının topraklarını korumak için savaşıma yöntemleri genellikle acımasız ve yıkıcıdır. Nefret ve kinle beslenen Okkoto'nun da tıpkı Nago gibi bir iblise dönüşmesi, doğayı savunurken bile, kör intikamın tehlikelerini vurgular. Akıncı ve Uçan'ın belirttiği gibi, klasik çevre temalı animasyonlarda genellikle kötü karakterlerin yaptığı kötülöklere rağmen iyi karakterlerin merhametle karşılık bulduğu bir anlatı tercih edilir. Ancak *Mononoke-hime*, "salt iyi ve kötünün olmadığı muğlak bir alanda," tanrılarının ve ruhların hâlâ yeryüzünde yaşadığına işaret eden sezgisel unsurları içeren ve dengenin saygı gösterilerek sağlanabileceği "alternatif bir bakış açısı" sunar. Anime, doğa ile endüstri arasındaki karmaşık sorunu çözmeyi hedeflerken, aynı zamanda insanlığın ilerlemesini engelleyen "vazgeçilemez hırsın oluşturduğu anlaşmazlığı dengeleyen" barışçıl bir son mesajı vermektedir (2021, s. 42). Bu yaklaşım, anlatıdaki karakterlerin ve çatışmaların basit iyi-kötü kalıplarına indirgenemeyeceği, karşılıklı anlayış ve uzlaşının gerekliliği temasını destekler.

Bu tema, anime filmin çözümünün merkezinde yer alır. Demir Kasabası ile orman tanrılarının arasındaki artan şiddet, insanlar ve doğa arasındaki uyumun daha geniş çaplı çöküşünü yansıtır. Her iki tarafın da yol açtığı yıkım, kontrolsüz endüstrileşmenin tehlikeleri ve bir arada var olamama konusunda bir uyarı görevi görür. Ancak anime, doğa ve medeniyetin birbirine karşıt güçler olmak zorunda olmadığını Ashitaka'nın arabuluculuğu üzerinden gösterir. Ashitaka, hem Demir Kasabası halkını hem de orman tanrılarını anlamaya çalışır ve her iki tarafı da uzlaşmaya teşvik eder. Orman tanrılarına ve ruhlarına saygı duyar, onların içsel değerlerini kabul eder, ancak aynı zamanda Leydi Eboshi'nin dışlanmış grupları koruma ve güçlendirme çabasını da görür. Bu çift yönlü bakış açısı, onu çatışmada taraf tutmak yerine, çözüm arayan bir figüre dönüştürür. Her iki tarafı da birbirlerini yok etmek yerine bir arada yaşamının bir yolunu bulmaya sürekli teşvik eder.

Ashitaka, Demir Kasabası'nın eylemlerinin orman üzerinde yarattığı tahribatı eleştirir ve Eboshi'yi seçimlerinin sonuçları konusunda uyarır. Aynı zamanda, orman tanrılarının insanlara yönelik sert tutumunu da sorgular. İnsan ilerlemesini tamamen reddetmez; aksine, doğayla uyum içinde bir gelişimin mümkün olabileceğini savunur. Bu nedenle, Gece Yürüyeni'nin saldırısı sırasında hem kasaba halkını hem de doğayı korumaya çalışır. O, doğa merkezci bir bakış açısının yalnızca insanları dışlamaktan ibaret olmadığını, aksine tüm varlıkların bir arada var olabileceği bir denge arayışı olduğunu temsilidir. Ashitaka'nın eylemleri, doğa ile insanlar arasında bir köprü kurma çabasını yansıtır. Kurt sürüsünün saldırısı sırasında nehre düşen yaralı işçileri kurtarır ve onları güvenli bir şekilde kasabaya geri götürür. Aynı şekilde, San ve Eboshi arasındaki düelloya müdahale ederek daha fazla kan dökülmesini engeller. Onun mücadelesi, insan yaşamının ve doğanın eşit derecede değerli olduğu ve bir arada var olmaları gerektiği inancına dayanır.

Mononoke-hime, yıkımın ardından yenilenme ve umut mesajı vererek, derin ekolojinin doğanın kendini iyileştirme gücüne duyduğu inancı yansıtır. Orman Ruhunun ölümüyle başlayan çoraklaşma, zamanla yeniden yeşermeye başlar ve doğanın dayanıklılığı vurgulanır. Bu sahne, insan müdahalesi olmaksızın ekosistemlerin kendini onarabileceğini gösterirken, aynı zamanda doğaya verilen zararın geri döndürülebilir olduğu mesajını da içerir. Ancak bu yenilenme, kendiliğinden gerçekleşen bir mucize olarak değil, insanların hatalarından ders çıkarmasıyla mümkün olur. Leydi Eboshi, önceki tutumunun aksine, doğayı yalnızca bir kaynak olarak görmeyi sürdürülemez olduğunu fark eder. Kolunu kaybetmesi, onun için yalnızca fiziksel bir kayıp değil, aynı zamanda güç ve kontrol arayışının sonuçlarını doğrudan deneyimlediği bir dönüşüm noktasıdır. Demir Kasabası'nın geleceğine dair sözlerinde, önceki endüstriyel hırslarından farklı bir yaklaşım benimsediğini gösterir. Bu değişim, insanların doğaya karşı sorumluluklarını kabul etmeleri halinde daha sürdürülebilir bir yaşam biçimi kurabileceklerini ortaya koyar.

Anime filminin sonunda, Ashitaka ve San birbirlerine duydukları bağlılığa rağmen farklı dünyalarda yaşamayı seçerler. San, insanların doğaya verdiği zarardan dolayı onlarla bir arada yaşamının mümkün olmadığını düşünerek ormanda kalmayı tercih eder. Ancak Ashitaka, Demir Kasabası'nı yeniden inşa ederken doğayla daha uyumlu bir yol bulunabileceğine inanır. Bu ayrılık, insan ve doğanın tamamen iç içe geçmek zorunda olmadığını, ancak karşılıklı saygı temelinde bir denge kurulabileceğini sembolize eder. Ashitaka, San'ı zaman zaman ziyaret edeceğini söyleyerek, birbirlerinden tamamen kopmadan, farklı alanlarda var olabileceklerini gösterir. Bu çözüm, insan merkezci ve doğa merkezci bakış açıları arasında kesin bir zafer ilan etmek yerine, bir uzlaşının mümkün olduğunu düşündürür. Bu anime filmi, insanın doğayla ilişkisini mutlak bir uyum ya da kaçınılmaz bir çatışma çerçevesinde ele almak yerine, iki tarafın da varlığını sürdürebileceği bir denge ihtiyacını vurgular. Böylece *Mononoke-hime*, ekolojik dengeyi korumanın yalnızca doğayı savunmak değil, insan toplumlarını da dönüştürmekle mümkün olduğunu hatırlatır.

Sonuç

Mononoke-hime, insan ve doğa arasındaki gerilimleri çok boyutlu bir şekilde ele alan, derin ekolojik ve ekoeleştirel bir anlatıdır. Bu anime filmi, insan merkezcilik, doğa merkezcilik ve derin ekoloji gibi kavramlar üzerinden, doğal dünyanın yalnızca bir kaynak değil, içsel değeri olan bir varlık olduğunu vurgular. Aynı zamanda endüstrileşmenin getirdiği ilerlemenin doğayla çatışmasını sorgular ve insan toplumlarının doğayla uyumlu bir yaşam biçimi geliştirip geliştiremeyeceğini tartışmaya açar. Bu yönüyle anime, yalnızca bir çevre eleştirisi sunmakla kalmaz, aynı zamanda insan-doğa ilişkisini etik ve felsefi düzeyde yeniden düşünmeye davet eder.

Endüstrileşmenin sağladığı güç ve refah, çoğu zaman doğa pahasına gerçekleşirken, anime bu çatışmayı basit bir iyi-kötü karşıtlığına indirgemez. Leydi Eboshi'nin Demir Kasabası'nı kurarak toplumsal dışlanmışlara yeni bir yaşam alanı sunması, insan merkezci bir bakış açısının yalnızca bencilce ilerleme hırsıyla hareket etmediğini gösterir. Öte yandan, orman tanrıalarının kendilerini koruma adına gösterdikleri şiddet, doğa merkezci bakış açısının da mutlak bir çözüm sunmadığını ortaya koyar. Bu bağlamda, Miyazaki, bu temaları doğrudan ifade etmekten kaçınarak, subliminal mesajlar yoluyla izleyiciye aktarır; anime hiçbir dünya görüşünün diğerine üstünlüğünü savunmaz ve insanın doğayla uyumlu, saygılı bir ilişki kurması gerektiğini vurgular.

Ekoeleştirel bir perspektiften değerlendirildiğinde, *Mononoke-hime* modernitenin etik ve ekolojik ikilemlerini sorgulayan bir anlatı olarak öne çıkar. Bu anime filmi, basit çözümler sunmaktan kaçınarak, günümüz çevresel krizlerine dair derin bir farkındalık geliştirmenin önemini vurgular. Ashitaka'nın arabuluculuk rolü, karşılıklı saygı ve dengeyi savunarak insan ve doğa arasında sürdürülebilir bir ilişkinin mümkün olduğunu gösterir. Ancak bu denge, doğanın yalnızca insan çıkarlarına hizmet eden bir varlık olarak görülmekten çıkarılıp, onun öz değerinin kabul edilmesiyle sağlanabilir.

Sonuç olarak, *Mononoke-hime* anime filmi, doğa ile insanın birbirinden bağımsız ya da birbirine üstün varlıklar olmadığı fikrini işler ve ekolojik farkındalığın yalnızca bir tercih değil, zorunlu bir etik sorumluluk olduğunu hatırlatır. Anime filmi, yalnızca geçmişteki ya da kurgusal bir dünyanın ekolojik krizlerine değil, günümüz dünyasının çevresel sorunlarına da güçlü bir yankı uyandırarak, izleyiciyi doğayla olan ilişkisini yeniden düşünmeye çağıran zamansız bir anlatıya dönüşür.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Akıncı, F. N. & Uçan, B. (2021). Prens Mononoke (Mononoke Hime) Filminin Karakter Analizi. *AURUM Journal of Engineering Systems and Architecture*, 5(1), 41-50. <https://doi.org/10.53600/ajesa.862575>.
- Animism. (2005). In B. Taylor (Ed.), *The Encyclopedia of Religion and Nature* (pp. 78-81). Continuum. <https://ghostarchive.org/archive/OBJEE>.
- Arda, Ö. & Çembertaş, K. O. (2020). Prens Mononoke Filminin Ekoeleştirel Olarak Değerlendirilmesi, 4. Uluslararası Bilimsel Çalışmalar Kongresi (UBCAK), İstanbul, Turkey, 229-241.
- Arnold, J., Buell, L., Cohen, M. P., Dodd, E., et al. (1999). Forum on Literatures of the Environment. *PMLA* 114 (5), 1089-1104. <https://doi.org/10.2307/463468>.
- Bodian, S. (1995). Simple in Means, Rich in Ends: An Interview with Arne Naess. In G. Sessions (Ed.), *Deep Ecology for the Twenty-First Century* (pp. 26-36). Shambhala Publications.
- Buell, L. (2005). *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crisis and Literary Imagination*. Blackwell Publishing.
- Carson, R. (1977). *Silent Spring*. Fawcett. (Original work published in 1962).
- Cartwright, M. (2017, April 03). Shinto. *World History Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/Shinto/>
- Clark, T. (2011). *The Cambridge Introduction to Literature and Environment*. Cambridge University Press.
- Devall, B. & Sessions, G. (1985). *Deep Ecology: Living as if Nature Mattered*. Gibbs M. Smith, Inc.
- Eckersley, R. (1992). *Environmentalism and Political Theory: Toward an Ecocentric Approach*. UCL Press.
- Fromm, H. (1996). From Transcendence to Obsolescence: A Route Map. In C. Glotfelty and H. Fromm (Eds.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (pp. 30-39). The University of Georgia Press.
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. Routledge.
- Glotfelty, C. (1996). Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. In C. Glotfelty and H. Fromm (Eds.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (pp. xv-xxxvii). The University of Georgia Press.
- Köse, Ö, Çınar, S. (2021). Doğu Batı Sentezinde Hayao Miyazaki. *Sanat Dergisi*, (38). 19-32. <http://doi.org/10.47571/ataunigsfd.876800>.
- Kuper, S. (2015). Thoreau, Leopold, & Carson: Challenging Capitalist Conceptions of the Natural Environment. *Consilience*, 13, 267-83. <http://www.jstor.org/stable/26427282>.
- Leopold, A. (1949). *A Sand County Almanac, and Sketches Here and There*. Oxford University Press.
- Manes, C. (1996). Nature and Silence. In C. Glotfelty and H. Fromm (Eds.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (pp. 15-29). The University of Georgia Press.
- Miyazaki, H. (Yönetmen). (1997). *Mononoke-hime* [Sinema Filmi]. Japonya: Studio Ghibli.
- Naess, A. (1995). The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects. In George

Sessions (Ed.), *Deep Ecology for the Twenty-First Century* (pp. 64-84). Shambhala Publications.

Naess, A. (2016). The Shallow and the Deep, Long-Range Ecological Movement. In L. Pojman, P. Pojman, and K. McShane (Eds.), *Environmental Ethics: Readings in Theory and Application*, 7th ed. (pp. 218-22). Cengage Learning.

Purser, R. E., Changkil P., & Montuori A. (1995). Limits to Anthropocentrism: Toward an Ecocentric Organization Paradigm? *The Academy of Management Review*, 20 (4), 1053-89. <https://doi.org/10.2307/258965>.

Quaratiello, A. R. (2004). *Rachel Carson: A Biography*. Greenwood Press.

Rueckert, W. (1996). Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism. In C. Glotfelty and H. Fromm (Eds.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (pp. 105-23.) The University of Georgia Press.

Sarver, S. (1994, October 6). What Is Ecocriticism? *Defining Ecocritical Theory and Practice: Sixteen Position Papers from the 1994 Western Literature Association Meeting*. [Conference paper]. Salt Lake City, Utah. https://www.asle.org/wp-content/uploads/ASLE_Primer_DefiningEcocrit.pdf.

Şen, A. (2014). Çevresel Kıyametin Eşiğinde Doğa ile Barış Hala Mümkün mü? Prenses Mononoke ve Rüzgarlı Vadi. S. Kırılı & N. S. Sırma (Ed.), *Ekolojik Kriz ve İletişim Çalışmaları* (ss. 44-71). Aya Kitap.

White, L. (1996). The Historical Roots of Our Ecological Crisis. In C. Glotfelty and H. Fromm (Eds.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (pp. 3-14). The University of Georgia Press.